אגופיה דמזבח דכתיב [1] וכעצם השמים לטהר מאי שנא דיהיב עולה ברישא והדר יהיב דחטאת ניתיב ברישא דחטאת והדר ניתיב דעולה כיון דעולה היא היא קדמה ברישא ומאי שנא דיהיב מזרחית צפונית ומערבית דרומית ניתיב דרומית מזרחית [א] והדר צפונית מערבית אמרי [א] עולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הוה ליה יסוד מאי שנא דיהיב ברישא מזרחית צפונית והדר מערבית דרומית ניתיב ברישא מערבית דרומית והדר מזרחית צפונית כיון [ב] דאמר מר כל [ג] פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ברישא בההוא פגע וממאי דבעולה הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה חטאת ודילמא בחטאת הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה עולה לא ס"ד דכתיב [2] על עולת התמיד יעשה ונסכו מאי קאמר רחמנא מידי דחטאת שדי אעולה תנן התם [ד] אמר להם הממונה צאו והביאו טלה מלשכת בית הטלאים והלא לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית וארבע לשכות היו שם אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות ואחת לשכת בית המוקד ואחת לשכה שעושין בה לחם הפנים ורמינהו [ה] [ו] ארבע לשכות היו לבית המוקד כקטוניות הפתוחות לטרקלין שתים בקודש ושתים בחול וראשי פספסין מבדילין בין קודש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת (א) טלי קרבן

דרומית

אגופיה דמזבח. על גגו. ומאי לשון טהרו על שם שמטהר ומפנה הקטורת שנשרף עליו בבקר וחותיהו אילך ואילך ומזה על מקום הגילוי כדכתיב וכעצם השמים לטוהר כמו לטהר: **עולה טעונה יסוד.** שיהא דמה ניתן במקום שיהא יסוד למטה הימנו דהכי אמרינן בזבחים (דף נג.) אל יסוד מזבח העולה לזבחה של עולה יהא יסוד למטה הימנו: **קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד.** כדאמרינן במסכת מדות (פ"ג משנה א) היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת כשהצפון כלה למזרח ובדרום אמה אחת כשהמערב כלה לדרום אלמא לא היה יסוד למזרחית דרומית ואמרינן בזבחים (דף נג:) לפי שלא היתה אמה היסוד של כל המזרח ושל כל דרום בחלקו של בנימין כדמתרגמינן באחסנתיה יתבני ד) מדבחא (בראשית מט) לפיכך לא היה יסוד לה: **כיון דאמר מר כו'.** ממתניתין דרמי בר יחזקאל היא לקמן (דף נח:): **לא יהו אלא דרך ימין למזרח.** הכא לא שייך למזרח אבל בזבחים שייך למיתנייה דאיירי התם בנתינת כבש המזבח לדרום ויליף לה מן ומעלותיהו פנות ה) קדים תן מעלותיו לדרום כדי שתהא תחילת פינותיו לקדים כשתפנה לדרך ימין דכל פינות דרך ימין הן דתני רמי בר יחזקאל עומד על שנים עשר בקר וגו' ואגב ההיא גירסא נקט בכל דוכתי למזרח ולא שייך למימר אלא דרך ימין ותו לא: **ברישא בההוא פגע.** כשעלה בכבש ופונה לימין פוגע בקרן מזרחית דרומית תחילה ושם אי אפשר ליתן משום דאין לה יסוד ומקיף ובא עד מזרחית צפונית ונותן ואע"ג דמתן דם אינו עולה בכבש דהא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק דכתיב ו) וזרקו דהא למטה מן החוט הוא נותן אפילו הכי כיון שבחטאת שניתנה בעליונה של קרן צריך לעלות בכבש דרך הדרום ופונה למזרח ה"נ בכל הדמים אע"פ שנותנן למטה מתחיל להקיף מדרך הדרום שהוא פניו של מזבח כפתח כניסת הבית ומשם פונה לימין: **דילמא בחטאת.** דלאו חודש אמר רחמנא עביד ביה מעשה עולה: **לא ס"ד דכתיב.** לחטאת על עולת: **תנן התם.** במסכת תמיד ולא שייך למיקבעיה בגמרא דיומא אלא משום דמיירי לעיל ז) בשיטי כהאי גוונא מאן תנא סדר יומא ר"ש איש המצפה היא לא שמעינן ליה דאמר הכי אלא משום דשמעינן ליה דפליג אסדר תמיד מוקמי לסתמיה דפליגי אתמיד אליביה ואין שיטה כזאת מצויה בגמרא קבעה נמי להך גביה דמתוקמא נמי בהך שיטתא: **הממונה.** הוא הסגן: **והביאו כו'.** לתמיד: **מלשכת הטלאים.** שהיו הטלאים שם מבוקרין כדתנן (ערכין דף יג.) אין פוחתין משש טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים: **והלא.** כמו והרי היא במקום פלוני: **במקצוע צפונית מערבית.** של בית המוקד שהיה טרקלין גדול והיו מסיקין בו מדורות גדולות להתחמם שם הכהנים שהולכים יחפים על רצפת עזרה שהיא של שיש והיו במקצעותיה לשכות פתוחות כקטוניות פתוחות לטרקלין כדקתני לקמן וארבע לשכות היו שם בד' המקצועות אחת לשכת הטלאים וכו': **לשכת החותמות.** שמניחין שם חותמות של לוקח סלתות ונסכים מן ההקדש בדמים כדתנן במסכת שקלים (פ"ה משנה ג) ד' חותמות היו במקדש והיה כתוב עליהן עגל גדי זכר חוטא והן סימני כבש ואיל ופר ושלש בהמות של מצורע כל מי שמבקש נסכים בא לו אצל הממונה על החותמות ונותן לו מעות כפי נסכים שהוא צריך ומקבל ממנו חותם של אותם נסכים ובא לו אצל הממונה על הנסכים ומראהו ח) לו החותם ומקבל ממנו נסכים וכו' כדמפרש התם: **לשכת בית המוקד.** לשכה קטנה שקרויה בית המוקד ופתוחה לבית המוקד הגדול: **שעושים בה לחם הפנים.** של בית גרמו עושין שם מעשה לחם הפנים שהיו שם: **לבית המוקד.** פתוחות לה: **שתים בקודש ושתים בחול.** של בית ט) המוקד מקצתה בנויה בתוך עזרה מקודשת ומקצתה בחול: **וראשי פספסין.** חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול:

ששיקלוס

ואחת לשכת בית המוקד. פר"ח דשני בית המוקד היו ליטול מהם אש לצורך המזבח שמצוה להביא מן ההדיוט ששנים היו שאם יכבה האחד יביאו מן השני ואף על גב דאמרי הואי מערכה לקיום האש לקמן בס"פ טרף בקלפי (דף מה.) שמא שלשתן היו צריכות לקיום האש שאם יכבה האש משני בתי המוקד יקחו מן המערכה העשויה לכך וכפירושו משמע בפ"ק דשבת (דף כ.) ומאחזין האור במדורת בית המוקד מאי טעמא בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד משמע דלפי שהוא צורך המזבח יכול להבעיר בשבת ורש"י פירש לפי שהכהנים הולכים יחפים דבעינן שלא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה כדאיתא בפ"ב דזבחים (דף כד.) היו שני בתי המוקד ואש של מערכה לקיום האש וצריך לומר לפירושו דהתירו להבעיר האש במדורת בית המוקד אע"ג דלא הוה צורך מזבח כיון דבעזרה הוא לא קרינן ביה בכל מושבותיכם:

ט) **אמר** להם הממונה. הכא ולקמן בריש פ"ג (דף כח.) אמר להם הממונה לאו ולאו אם הגיע זמן שחיטה פירש רש"י הסגן וליתא דבירושלמי חשיב ה' דברים שהסגן משמש ואיפי כ"ג הגבה ימינך לקמן בפרק טרף בקלפי (דף לט.) הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו בפ' כ"ג (סנהדרין דף יט.) והקיף הסגן בסודרין דסוף מסכת תמיד (דף לג:) והסגן בימינו והעלהו בההיא פירקא נמי לא היה כה"ג מתמנה עד שנעשה סגן ולא קא חשיב להא בהדייהו אלמא ממונה לאו סגן הוא י):

ניתיב דרומית מזרחית. דומיא דחטאת דכשעולה בכבש בא לו לקרן דרומית מזרחית תחלה * ולא הוה מצי לשנויי כיון דעולה נשחטת בצפון וקיבול דמה בצפון יהיב מזרחית צפונית דפגע ביה ברישא שהוא סמוך לו יותר מלקרן מזרחית דרומית אלא דאדרבה כיון דכל פונות דרך ימין נמצא כי קאי בצפון ופניו למזבח ומקיף דרך ימין פגע בקרן דרומית מזרחית ברישא ועוד האמת משיב לו לקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד:

ניתיב ברישא מערבית דרומית. דכיון דבעיא מעשה חטאת נהי דלא מצי למיתב דרומית מזרחית כחטאת משום דעולה טעונה יסוד מ"מ ניתיב ברישא מערבית דרומית שהיא קרן הסמוכה לכבש שהיה בדרום שהיה עולה בו לתת מתנות דחטאת וקרובה לו טפי ממזרחית צפונית ומשני כיון דאמר מר כל פונות כו' ואף על גב דאי שחיט על ירך המזבח לפונה פגע ברישא דרך ימין לקרן מערבית דרומית מקמי קרן מזרחית צפונית ס"ל כרבי שמעון איש המצפה כמאן דאמר דכל מלי העזרה עד הפתח הוא לצפון והיה שוחט להלן מן המזבח כנגד הפתח וכי מקיף תו דרך ימין פגע מיד בקרן מזרחית צפונית שהיא קרובה לקרן מזרחית דרומית שהיא קרן שנותנין בה תחלה מתנות חטאת טפי מלקרן מערבית דרומית וניחא נמי דנקט דרך ימין למזרח:

דרומית

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה ו:

ב [מיי' פ"ד מהל' תפלה הל' יג טוש"ע א"ח סי' קמא סעי' יז]:

ע ג מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הל' י:

◆

רבינו חננאל

א) והאיכא שירים שהן למטה, כלומר נשפכין על היסוד. ושנינן שירים לא מעכבי, כלומר אפילו אינן נשפכין על היסוד, נשלמה העבודה, וכיון דלא מעכבי שפיכתן על היסוד ולא כלום היא. והאיכא שירים של דם הפר ושל דם השעיר הניתן בפנים דמעכבי, ומפורש בסוף פ' הוציאו לו את הכף ובזבחים שהיא שחיטת קדשים בסוף השוחט [והמעלה], (ושנתן) [ושנינן] בחד מקום אמרינן לא מצאנו דמים חציים למעלה וחציים למטה, אבל (כנפיים) [בפנים] ובחוץ לא. ולמה מקדים ומזה אחת שריא שחים כדין העולה ואחרי כן מזה שתים שהן שתים כמעשה חטאת. מפני שהזבח עולה לפיכך מקדים מעוהו. והרי אנו מפרשים שתי הקושיות כאחת למה מזין בקרן מזרחית צפונית היה לו להזות בתחלה בקרן דרומית מזרחית משום דכד סליק בכבש ופונה דרך ימין למזרח בההוא קרן פגע ברישא. ומשני אמאי לא מדי בקרן דרומית מזרחית משום דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הויא יסוד ואם יתחיל בקרן דרומית מזרחית צריך להשלים צפונה מערבה דלא היו הדמים נשפכין על היסוד אלא בקרן מערבית דרומית. דתנן במדות פרק ג' והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני המערב, ואוכל בדרום אמה אחת, ובמזרח אחת ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים נתונין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי כו'. וכבש המזבח היה לדרום המזבח דתנן היה לדרומו של מזבח [ל"ב] אמה על רחב ט"ו אמה, וכשעולה מן הכבש למזבח ופונה דרך ימינו למזרח ברישא פגע בקרן דרומית מזרחית, לא יכול להזות בו דהא לית ליה יסוד כדאמרינן, וכיון דעבר ליה כי פגע ברישא בקרן מזרחית צפונית פגע דאין מעבירין על המצות דילכך מזה עליו כו'. תנן התם בתמיד פ"ג אמר להן צאו והביאו טלה מלישכת הטלאים. והרי לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית וד' לשכות היו שם. אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות, כדתנן ד' חותמות היו במקדש. ואחת לשכת המוקד, ובית המוקד זה היה כיפה ולמה נקרא בית המוקד שלא היתה אש כבה בו לעולם, ומשם היו נוטלין האש, ואחת לשכת עושין [בה] לחם הפנים. ורמינן עלה הא דתנן במדות פרק ראשון ארבע לישכות היו בבית המוקד כו', ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן

א) עי' בתוס' ישנים כאן דל' רבינו נראה לו הכא אבל בספרים שלנו ליתא רק בזבחים דף נח ע"ב נמצא לכך נכתב.

מסורת הש"ס

א) [לקמן יז: מה. נח: סוטה טו:] זבחים סב., ב) תמיד ג. [פ"ג משנה ג], ג) מדות פ"ה מ"ג, ד) [לפנינו מקדשא עיין תוי"ט זבחים פ"ה מ"ד ד"ה שתי מתנות], ה) [יחזקאל מג], ו) [ויקרא א], ז) [צ"ל וזותן], ח) [שבת רש"ש], ט) ד"ה אמר שייך קודם ד"ה ואחת ושניהם שייכים אחר ד"ה ניתיב ברישא, י) [וע"ע תוס' מנחות ק. ד"ה אמר ותוס' סוטה מג. ד"ה סגן],

◆

תורה אור השלם

1. ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: שמות כד י
2. ושעיר עזים אחד לחטאת לי' על עלת התמיד יעשה ונסכו: במדבר כח טו

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ניתיב דרומית כו' ולא הו"ל לשנויי. עיין תשו' מהרמ"ש ח"ג סימן ט:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא טלאי קרבן: (ב) רש"י ד"ה תנן התם וכו' דמיירי לעיל בשיטה כהאי גוונא כו' מוקמי לסתמין דסדר יומא דפליגי אתמיד:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' והדר. רשום קו עליו למחקו:

◆

מוסף רש"י

אגופיה דמזבח. על גילוי גגו של מזבח, שהיה מטהרו תחלה מדשן שעליו ומגלה את גגו, ועל שמטהרהו ומייפהו קרי ליה טהרו כדכתיב וטהרו (זבחים נח. וכעי"ז ה"ג: כדכתיב לטוהר).

◆

תוס' ישנים

דמעכבי ומפורש בפ"ק הוציאו לו (דף ס:) ובזבחים בהשוחט והמעלה (דף קיא.) אלמא יש ממנו בקרנות המזבח ולמטה ימפשי כחד מקום אמרינן וכל זה היה במזבח הפנימי למעלה ובחולין למטה משמע שכל זה היה כספר ר"ח אבל ליתא בספרים שלנו ובזבחים פרק בית שמאי בריש' (דף לז:) אלמא להך גירסא: הממונה. פי' בקונטרס סגן והקשה ר' אלחנן דהא בירושלמי מפרש דממשה דברים סגן משמש ולא חשיב הך דהכא ויכן אמר להן הממונה דפרק ג' יהבי נמי דתמיד ונראה לרבי שממונה על זה היה כי מסתמא היו שם הרבה ממונים: צאו והביאו טלה וגו'. ול"ג לי: בית המוקד. פי' בקונטרס שהיה בו אש להתחמם לכהנים שהיו הולכים יחפים על הרצפה והא דאמרינן בפ"ק דשבת אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מ"מ לצורך עבודה קרינא ביה שפיר ואע"פ שלא היה אלא לחמם לכהנים וגם היה בית המוקד קטן כקיטון הפתוח לטרקלין כדאמר בפתוך שהיה עשוי נמי לצורך כך ור"ת פי' שהיה אש בבית המוקד לקיום האש ואע"ג דאמרינן לקמן בפרק טרף בקלפי (דף מה.) שהיו עושין מערכה לקיום האש מ"מ צריכין היו ב' בתי מוקד לכך לקיום האש וקשה קצת שלא מצינו בשום מקום שהיו לקיום האש: ורמינהו כו'. מלשכת טלה קרבן ומלחם הפנים קא פריך דהכא משני לבסוף שמעתין אבל מלוך אתי להו שפיר אם היו משמשות שני דברים: מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים. שהיא היתה מקודשת יותר דתנן במסכת כלים (פ"א מ"ח) עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין זר נכנס לשם אלא לשחיטה ותנופה כו' ולקמן פרק אמר להם הממונה (דף לו.) פלוגתא אם יכול לשחוט קרבנות ששחיטתן בצפון בעזרת [כהנים] ומיהו הוא דמסכת כלים אתיא אפילו למאן דשרי שהרי פעמים שהיתה עזרת ישראל מלאה שוחטין נכנסין לשם: